

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація.

Розглянуто сутність, завдання, принципи та складові управління прибутком підприємства.

Ключові слова: прибуток, управління прибутком, доходи, витрати, фактори

Abstract.

The essence, tasks, principles and components of enterprise profit management are considered.

Key words: profit, profit management, income, costs, factors

Особливості ринкової економіки включають циклічність економічних процесів, нестабільність та появу кризових явищ. В сучасних умовах економіка України перебуває в кризовому стані, спричиненим наслідками збройної агресії РФ та пандемії COVID-19. На рівні окремого промислового підприємства кризові явища посилюються неефективністю загального, виробничого та фінансового управління, а також відсутністю стратегічного планування, що призводить до зниження основних показників діяльності підприємства. Тому одним зі способів запобігання кризовим явищам, їх усунення та мінімізації втрат під час кризи є ефективне управління прибутком.

Під управлінням прибутком підприємства розуміють комплексний процес, що включає аналіз, планування, регулювання та контроль формування, розподілу і використання прибутку, та який реалізується за допомогою багаторівневої і взаємозалежної системи всіх організаційних елементів підприємства для забезпечення зростання прибутку в короткостроковому і довгостроковому періодах [1].

Основною метою управління прибутком підприємства є максимізація та оптимізація абсолютної величини чистого прибутку та забезпечення стабільності його формування у часі.

Для успішного досягнення вказаної мети, важливо є виконання завдань управління прибутком підприємства [1-3]:

- Максимізація прибутку, що формується з урахуванням ресурсного потенціалу підприємства.
- Забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку та припустимим рівнем ризику.
- Підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізація складу та структури обігових коштів.
- Забезпечення виплати необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства.
- Досягнення високого рівня якості прибутку із процесів його формування.
- Забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів з прибутку для завдань розвитку підприємства у майбутньому.
- Створення умов для збільшення ринкової вартості підприємства, що визначається рівнем капіталізації прибутку.
- Розробка ефективних програм, які включають зацікавленість персоналу в кінцевих результатах діяльності підприємства та підвищення продуктивності праці персоналу підприємства.
- Досягнення збільшення обсягу прибутку підприємства шляхом підвищення якості та конкурентоспроможності товарів на ринку і т.д.

В управлінні прибутком важливо дотримуватися регулятивних принципів, таких як [2]:

1. Принцип об'єктивної необхідності: система управління прибутком є необхідною для функціонування підприємства, оскільки його діяльність спрямована на отримання прибутку.

2. Принцип безперервності: управління прибутком повинно функціонувати постійно, оскільки діяльність підприємства є безперервною.

3. Принцип системності: кожне управлінське рішення, пов'язане з формуванням прибутку, впливає на його рівень. Важливо враховувати взаємозв'язок між такими рішеннями, оскільки вплив може бути різноспрямованим.

4. Принцип інтеграції: система управління прибутком повинна бути узгоджена зі стратегічними цілями розвитку підприємства. Неузгодженість короткострокових і довгострокових цілей може призвести до втрати потенціалу підприємства.

5. Принцип оптимальності: управлінське рішення має спрямовуватися на досягнення найбільшого економічного ефекту при обмежених ресурсах.

6. Принцип відповідальності: система управління прибутком пов'язує діяльність кожного підрозділу з відповідальністю конкретних суб'єктів управління і дозволяє оцінити їх внесок у загальні результати підприємства.

7. Принцип інформаційної забезпеченості: якість управлінського рішення визначається рівнем інформованості суб'єкта управління про зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства. Ефективність управління залежить від якості використовуваної інформації.

Ці принципи є регулятивними принципами, які слід враховувати при управлінні прибутком для досягнення ефективних результатів.

Підприємство може використовувати отриманий прибуток для задоволення різних потреб. Основні напрями використання прибутку включають [4]:

1. Формування фінансових ресурсів держави та фінансування бюджетних видатків. Це досягається шляхом вилучення частини прибутку в державний бюджет.

2. Використання прибутку як джерела фінансових ресурсів самого підприємства для забезпечення його господарської діяльності.

Розподіл прибутку можна розділити на два етапи:

- Розподіл загального прибутку між державою та підприємством. Кожен з учасників отримує свою частку прибутку. Пропорція розподілу прибутку між державою та підприємством впливає на задоволення державних потреб і потреб підприємства.

- Розподіл і використання чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків до бюджету. На цьому етапі можуть створюватися цільові фонди за рахунок прибутку для фінансування відповідних витрат.

Напрями і структура розподілу чистого прибутку підприємства залежать від різних факторів, таких як технічний рівень та інвестиційні потреби підприємства, наявність альтернативних джерел фінансових ресурсів, рівень фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, рентабельність капіталу та інші фактори.

Розподіл чистого прибутку підприємства відбувається у певній послідовності [5]:

1. Спочатку проводиться відрахування до резервного капіталу.

2. Потім здійснюється повернення позик, за якими надійшов термін погашення, а також викуп облігацій підприємства та виплата дивідендів за привілейованими акціями.

3. Далі прибуток розподіляється на виробничі цілі та споживання.

4. Частина прибутку призначається для споживання, включаючи виплату доходів власникам, матеріальне стимулювання персоналу та соціальний розвиток підприємства.

Нерозподілений прибуток є важливою складовою власного капіталу підприємства. Це та частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та використання на інші потреби.

У випадках, коли підприємство зазнає збитків, нерозподілений прибуток може зменшувати власний капітал підприємства.

У зарубіжних корпораціях часто існують обмеження, які встановлюються для нерозподіленого прибутку. Ці обмеження тимчасово відводять певну суму нерозподіленого прибутку, яка могла бути виплачена у вигляді дивідендів. Коли обмеження скасовуються, ця сума може бути виплачена як дивіденди або використана для інших потреб.

Обмеження нерозподіленого прибутку можуть бути добровільними або обов'язковими. Одним з найпоширеніших добровільних обмежень є обмеження на нерозподілений прибуток з метою розширення матеріально-технічної бази підприємства. Це обмеження може бути зняте керівництвом компанії у будь-який момент.

Резервний капітал створюється з метою подолання можливих тимчасових фінансових труднощів і забезпечення нормальної роботи підприємства. Величина резервного капіталу визначається у засновницьких документах і може становити максимальний відсоток від статутного капіталу. Наприклад, у акціонерних підприємствах резервний капітал повинен складати не менше 25% від розміру статутного капіталу. Він формується шляхом щорічних відрахувань від прибутку у відсотках, передбачених у засновницьких документах, але не менше 5% чистого прибутку [19].

Кошти резервного капіталу використовуються для додаткових витрат на виробничий і соціальний розвиток підприємства, поповнення оборотних коштів, покриття збитків, виплати гарантованих дивідендів за привілейованими акціями (у разі недостатнього прибутку) та інших заходів, передбачених у засновницьких документах.

Дивіденди представляють собою частину чистого прибутку, яка розподіляється між учасниками (власниками) підприємства, зазвичай пропорційно їх відсоткам у статутному (пайовому) капіталі підприємства.

Виплата дивідендів також може здійснюватися за рахунок нерозподіленого прибутку, який був оголошений протягом звітного періоду. У випадку, коли чистий прибуток відповідного року недостатній, виплата дивідендів може проводитися за рахунок резервного капіталу. Таким чином, для обчислення суми дивідендів можуть використовуватися не лише чистий прибуток поточного року, але й нерозподілений прибуток та резервний капітал. Сума прибутку, що підлягає розподілу, визначається шляхом виключення прибутку, який має спеціальне призначення та залишається в розпорядженні підприємства, з загального балансового прибутку.

Таким чином, управління прибутком – це комплексний процес, що включає аналіз, планування, регулювання та контроль формування, розподілу і використання прибутку, та який реалізується за допомогою багаторівневої і взаємозалежної системи всіх організаційних елементів підприємства для забезпечення зростання прибутку в короткостроковому і довгостроковому періодах.

Основною метою управління прибутком підприємства є максимізація та оптимізація абсолютної величини чистого прибутку та забезпечення стабільності його формування у часі.

Розглянуто завдання, принципи та складові управління прибутком підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ларіонова К., Капінос Г. Механізм управління прибутком підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 1. С. 120–128. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-14>.
2. Маркіна І.А., Вороніна В.Л. Управління прибутком торговельних підприємств: [монографія]. Полтава: Вид-во ПП «Астрая». 2018. 167 с.
3. Савіна С. С., Гиренко Ю. В. Управління прибутком в системі фінансового менеджмента підприємства. Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління. 2018. Вип. 6. С. 321–324.
4. Погорелова Т. В. Фінансові результати підприємницької діяльності та їх розподіл у національній економіці. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету* 2022, 8 (297), С. 25-31.
5. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В. *Фінансовий аналіз та звітність : практикум*. Вінниця: ВНТУ, 2017. 143 с.

Ткачук Людмила Миколаївна – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та інноваційної діяльності, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Калітай Володимир Володимирович – студент гр МФКД-21м, факультету Менеджменту та інформаційної безпеки

Tkachuk Lyudmyla M. – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Finance and Innovation Management, Deputy Dean for Educational and Methodological Work of the Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia,

Kalitai Volodymyr Volodymyrovych – student of MFKD-21m, Faculty of Management and Information Security